

Vk-11-11-'72

Opbergen, opbergen,

Een ontstellend beeld van bouwvalligheid, gescheurde muren, verveloosheid, wanden waar grote stukken pleisterwerk afgevallen zijn. Een klein zaaltje, waar bedden tegenover de wc staan. De wc's hebben geen ontluchting. Als de deur opengaat golft de stank de zaal op.

Het gaat over de psychiatrische inrichting te X. Mevrouw C. A. van

De tweelingzusjes toen ze nog klein waren. Rechts Mies: een erg gevoel

IN mei, als we haar meemen voor een tochtje, is ze stil en in zichzelf gekeerd. (...) Ik moet je wat vragen, zegt ze. (...) Dan vertelt ze me, dat de broeder op het niet zo goede idee gekomen is om de seniele oude vrouw en haar aan één tafel te plaatsen. „Ik ben doodsbenuwd voor die vrouw”, zegt ze. (...) De broeder blijkt niet van zijn bedoeling af te brengen: de twee potentiële vechjassen moeten aan één tafel. (...)

Wat te vrezen viel gebeurt na korte tijd: de twee vliegen elkaar in de haren. (...)

Mies wordt opgepakt en naar de isoleerkamer gebracht, waar ze wordt vastgebonden in een bed. (...) Als ik op bezoek kom vertelt de broeder me, wat er gebeurd is. Ik vraag hem of ik de dokter mag spreken. Ik benadruk Mies' grote angst om alleen te zijn en vraag of het mogelijk is haar een slaapkuurtje te geven, in plaats van het voor haar zo verschrikkelijke isolement.

Hij is echter een andere mening toegedaan. „O neen”, zegt hij kalm, „laat ze zich haar toestand maar eens goed bewust worden”.

„Laten ze het maar voelen”. Zo heet het boek, waar dit citaat uit komt. Het is geschreven door mevrouw C. A. van Eijk-Osterholt en het is het verschrikkelijke verslag van wat haar tweelingzuster Mies vijftientwintig jaar lang in psychiatrische inrichtingen doormaakte. „Niets in dit verhaal berust op fantasie”, schrijft zij. En: „Men denkt, dat wantoestanden in dit boek beschreven, niet meer van deze tijd zijn. Helaas is dit niet waar”.

„Laten ze het maar voelen” is uitgegeven door Van Genep-Amsterdamen kost f 8,90.

Eijk-Osterholt heeft er een boek over geschreven, een onderkoeld verslag van wat haar tweelingzusje Mies er heeft doorgemaakt. *Laten ze het maar voelen*, heet het. Het is een adembenemend relaas over de rechteloosheid en de machteloosheid van psychiatrische patiënten, over het verbijsterende spel, dat via de Krankzinnigenwet van 1884 en het te hulp roepen van de medische ethiek kan worden gespeeld. Over de onantastbare autoriteit van gestichtsdirecteuren, medici en verplegend personeel.

In het boek wordt slechts gesproken van de inrichting te X. Dat wil niet zeggen, dat de praktijk in die inrichting veel verschilt van die in andere Nederlandse tehuizen.

„Ik ben op zoek gegaan naar andere inrichtingen,” zegt me vrouw Van Eijk, en ze noemt een paar namen. „Ik schrok zo ontzettend van de sfeer. Ik dacht: dit is geen stap verder. Het is allemaal: opbergen, opbergen, die patiënten. Geen verpleging, geen therapie, maar tranquilizers, stop ze onder de drugs, dan hebben we geen last van ze.”

De psychiater J. P. Teuns, die directeur was van het Leidse M.O.B

dat door bestuursingrijpen ten onder ging, schreef het nawoord voor het boek in de vorm van een brief aan de schrijfster. Hij behandelt het beleid van de inrichtingen, die uw zuster zieker en ongelukkiger hebben gemaakt, over de medische stand waarvan de vertegenwoordigers zowel binnen als buiten de inrichtingen

door **Martin Ruyter**

zich niet primair aan de lotsverbetering van de patiënt, maar aan de handhaving van een onaanvaardbare status quo wijden. Hij schrijft over de medische wetenschappelijke praktijk, waarin nauwelijks plaats is voor therapeutisch contact met de patiënt, maar wel voor straffen en voor de destructieve produkten van een tot gigantische afmetingen gegroeide farmaceutische industrie. Tenslotte over de overheid (ministerie, Kamercommissies, Inspectie van de Geestelijke

die patiënten

lathmer

voor onderzoek, behandeling
en begeleiding van zwakzinnigen

zoekt een

MEDEWERKSTER voor
PERSONEELSZAKEN

De kandidate zal in het kader van de Personeelszaken & Opleidingen licht moeten schenken aan de in- de huisvesting en de begeleiding g-verpleegkundigen.

toe o.m. moeten beschikken over contactuele vaardigheid en een langstelling voor maar ook een

een groot stuk leven voor zich. Die gesprekstherapie. Ze wil het dolgraag. Ze wil alles aanpakken, dat kan helpen. Ze heeft nog altijd hoop dat ze er nog eens uit komt."

"Maar er wordt daar, in de inrichting, niets meer aan haar gedaan. Ze stoppen haar vol met *tranquïlizers*. Het is ontstellend. Als ze hier is heeft ze een enveloppe bij zich. Daar staat op: 2 maal 2 van wit, 2 maal 2 van geel, 2 maal 2 van blauw, 2 maal 1 capsule, 2 maal 1 van rood. Die dingen moet ze dan driemaal per dag slikken. Ze is suf, vergeetachtig."

Betrapt

"Op 14 oktober was Mies buiten het terrein en dat is verboden. Ze was op weg naar een telefooncel. Een zuster betraptte haar. Ze zei: *U simuleert. U loopt hier vel beter dan binnen*. Mijn zuster is de laatste tijd erg dik geworden. Ze loopt heel slecht. Maar simuleren... Ze kwam in opstand."

"Ik zou zeggen: wees daar blij om. Dat ze nog reageert. Maar zij, ze hebben haar voor straf naar een vreselijke afdeling gestuurd, waar volslagen krankzinnigen zitten."

"Ik ben naar haar dokter gegaan. Toen kon ze ineens orthopedisch worden onderzocht."

"Nu heeft Mies mij nog. Ik heb intens medelijden met al die arme mensen, die helemaal niemand meer hebben. Die gewoon zijn opgeborgen, overgeleverd aan de leiding van het gesticht."

Over die verschrikkelijke gebreken aan het gebouw heb ik aan B en W van de verantwoordelijke gemeente geschreven. Dan krijg je een half jaar later een briefje terug: *Dat 't gebouw goed tegen brand beveiligd is*."

"Een psychiater uit Rotterdam belde me op. Hij had het manuscript van het boek gelezen. Hij was erg vriendelijk. *Ik voel me geweldig schuldig*, zei hij, *dat ik deel uitmaak van die artsenstand*."

"Ik was later bij hem. Zo merkwaardig. Hij zei: *Ik vind het een erg goed boekje, maar weet u wat ik eigenlijk jammer vind? U had het alleen aan de artsen moeten sturen*. Ik vroeg: *Waarom? Ziet u, zei hij, als familieleden nu een psychiatrische patiënt bezoeken en ze zien ergens een striem of een blauwe plek denken ze na uw boek meteen: die is zeker mishandeld. En dan gaan ze bij de leiding vragen stellen*."

Maar wat is daar tegen? Dat is toch goed? Als er niet mishandeld is, is er toch niets tegen om uitleg te geven?"

Waarheid

Mies is één van de twaalfduizend Nederlanders, die jaarlijks in een van de 39 psychiatrische inrichtingen worden opgenomen. Over de meesten van hen zou een literair begaafd familielid een even schokkend boekje hebben kunnen schrijven als mevrouw Van Eijk heeft gedaan. Wie *Laten ze het maar voelen* uit heeft weet, dat hij een waar verhaal heeft

gelezen. „Niets in dit verhaal berust op fantasie. Van het begin van de opname van mijn zus af heb ik de brieven die ik schreef en ontving bewaard. Zij zijn voor eenieder, die dit zou wensen, beschikbaar.”

„Het leven is hard en triest voor de patiënten,” schrijft mevrouw Van Eijk. „Ze zijn volstrekt machteloos en hebben geen enkel recht. Over hun bezittingen wordt beschikt alsof ze onmondig zijn. In deze inrichting verliest de patiënt al vrij snel zijn menselijke waarde en waardigheid. Privacy is een verboden begrip.”

We zullen maar doorgaan met voor zichzelf sprekende citaten:

„Als ik op een zondag kom en de zuster al selecterende de bezoekers binnenlaat, wordt ik weer naar de rij wachtenden verwezen (...) *U kunt Mies vandaag niet opzoeken*, zegt ze. (Het blijkt dat Mies in een bui van opstandigheid een tien centimeter grote kras op de binnenkant van een pianoklep heeft gemaakt) Ik sta als een schoolkind voor haar bureau. En dan: *Ik heb uw zus onder het span gelegd*.” (...)

Striemen

„Als ik haar een week later bezoek is haar toestand verschrikkelijk. Men heeft haar weer onder het span gelegd gedurende enkele dagen. Ze laat me de striemen van de koorden zien op haar lichaam. Ik vraag voor de zoveelste maal een onderhoud aan met haar arts. Hij behandelt me zeer autoritair. Ik vraag hem, waarom ze onder een span moest worden gelegd, maar hij beantwoordt mijn vraag niet en snauwt me af. Huilend verlaat ik het paviljoen. Ik zie geen uitweg meer.” (...)

De zuster: *Mies is verschrikkelijk lastig en al dat gezeur over die pijn in haar buik moet nu maar eens afgelopen zijn*. Ze simuleert. (later blijkt zij buiktuberculose te hebben). Ik zeg haar dat ik geloof, dat Mies wél pijn lijdt (...) De zuster: *O, weet u het weer beter? Bent u de verpleegster of ben ik dat* (...) Ze is geïrriteerd. *In ieder geval, zegt ze, heb ik haar onder het span gelegd en daaronder blijft ze, totdat ze weer rustig is. Begrepen?* Dat wordt me te bar. Mensen die huilen van pijn vindt u te lastig en dan legt u hen onder een span”.

(...)

lig kind.

Volksgezondheid enzovoorts), die evenmin het belang van de zieke mens vooropstelt.

Teuns toont in zijn nawoord *vanuit mijn eigen ervaringen en observaties* die algemeen-geldigheid van het verslag van mevrouw Van Eijk aan. Het is niet alleen die inrichting in X. Het is het hele medisch-psychiatrische systeem.

Is Mies nog te genezen?

„Dat weet niemand,” zegt mevrouw Van Eijk. „Het is nooit echt geprobeerd. Ik heb gevraagd of ze gesprekstherapie mag hebben. Die heeft Teuns aangeboden. Haar arts heeft het geweigerd. Hij zei radicaal:

Nee, uw zuster is gestoord.”

„Ik geloof dat het voor haarzelf erg bevrijdend is. Zo'n beslissing van zo'n dokter vind ik onbegrijpelijk. Je moet toch alles proberen? Ze zeggen: *U heeft er geen idee van, hoe ziek uw zuster is. U moet het zich niet aantrekken. Zij lijdt er niet onder*.”

„Zij lijdt er verschrikkelijk onder. De angsten... Het niet alleen durven zijn... Ze heeft niets meer om voor te leven, om naar uit te kijken. Ze is 49. Dan ga je toch al achterom kijken. Maar ze heeft toch nog

ze op een raamkozijn, slaat een ruitje in en wil zich aldus de polsslagader doorsnijden. Op dat moment komt de broeder binnen en ziende wat er aan de hand is raakt ook hij over zijn toeren en trekt Mies van het raamkozijn af. Zij komt hierdoor op haar rug te vallen waarna hij haar een trap in de maagstreek geeft".

Kafka

Ondanks de pijn mag ze niet naar de dokter. Haar zuster neemt haar op een gegeven ogenblik mee naar een arts buiten de inrichting. Die constateert een gekneusd middenrif. Met deze wetenschap gaat mevrouw Van Eijk in de inrichting aan het werk. Nul op het request. Als zij de inspecteur van de geestelijke volksgezondheid van de zaak in kennis stelt laat die weten: *Mies heeft geen schop gehad. Enig letsel, dat hierop zou wijzen ontbreekt.*

Mevrouw Van Eijk noemt de naam van de arts, die het gekneusde middenrif constateerde. Weer krijgt ze een brief van de inspectie. De arts heeft tegenover de inspecteur ontkend, dat hij het over een gekneusd middenrif heeft gehad.

En zo gaat dit boek verder, vijftwintig jaar van belangenbehartiging van een patiënt, brieven aan de overheid, pogingen tot overplaatsing naar betere inrichtingen, een hoorzitting van een Kamercommissie, opstand tegen achterlijke gestichtsmethoden, autoritair optreden van psychiaters en huisartsen, artsen die de ene dag zeggen, dat de patiënt ziek is en dit de volgende dag ontkennen. En verder een weg zonder einde, langs grauwe gebouwen met verveloze deuren en tralievensters.

„Wie zich niet aanpast aan het systeem moet naar de gesloten afdeling. Het is een afschuwelijke zaal. De leeftijd van de patiënten loopt uiteen van 18 tot 80 en het ziektebeeld van overspannen zijn tot volslagen krankzinnigheid. Het is er overvol. Telkens als ik er kom valt het me op dat een deel van de patiënten altijd met hun hoofd op tafel ligt te slapen. Tranquilizers... heilzame rustbrengers... geen problemen".

Als je niet gek bent, word je het daar.

Een kafkaïaans verhaal, dat controleerbare werkelijkheid is.